

Meertaligheid in het onderwijs

Meertaligheid benutten in het onderwijs kan voelen als een grote uitdaging. Uit onderzoek blijkt echter dat je op een laagdrempelige manier alle talen van leerlingen kunt verwelkomen en dat dit positieve effecten heeft.

In Nederland wordt meertaligheid nog volop onderzocht, maar wat we al weten is dat:

- Thuis talen van leerlingen een plek geven op school positieve gevolgen kan hebben voor het welbevinden van leerlingen en hun betrokkenheid, en, afhankelijk van het schoolbeleid, ook voor prestaties (Veerman et al., 2025; Agirdag & De Leersnyder, 2024).
- Gebruik van andere talen op relevante momenten in de lessen geen nadelige invloed heeft op het leren van het Nederlands (Gaikhorst et al., 2023).

Hoe werkt meertaligheid?

Als je meer dan één taal spreekt, is er sprake van gemeenschappelijke onderliggende vaardigheden, volgens het principe van de *Common Underlying Proficiency* (Cummins, 1981). Dat houdt in dat goede basisvaardigheden in de thuistaal voordelig kunnen zijn voor ontwikkelingen in een tweede taal. Als één taal verder ontwikkeld wordt, heeft dat indirect invloed op de beheersing van andere talen. Als een leerling bijvoorbeeld in zijn moedertaal al heeft leren schrijven, zal dat gunstig zijn voor de schrijfontwikkeling in andere talen. Je eerste taal is eigenlijk je fundament, waarop je verder bouwt als je andere talen leert. Daarbij heeft verschillende talen afwisselend gebruiken geen negatieve invloed op de cognitieve

ontwikkeling of de prestaties van leerlingen (Riegelhaupt, 2000; Unamuno, 2008). Het is dus niet zo dat leerlingen in de war raken door meerdere talen door elkaar te gebruiken.

Of leerlingen meerdere talen succesvol kunnen verwerven hangt af van veel factoren, die je niet altijd kunt sturen. Op twee belangrijke factoren hebben leraren wél invloed:

- Attitudes en verwachtingen ten opzichte van taalleerders. Als leraren lage verwachtingen hebben van meertalige leerlingen, zullen ze slechter gaan presteren (Van Hengel-van Esch, 2016). Deze leerlingen krijgen bijvoorbeeld minder vaak beurten, waardoor ze ook minder worden uitgedaagd.
- De instructie die leraren geven is ook van invloed. Leraren kunnen de overdracht van kennis en vaardigheden ('transfer') tussen talen aanmoedigen, ten behoeve van het leerproces (Agirdag & Hermans, 2011). Ofwel: moedertalen niet verbieden, maar toelaten zodat ze benut kunnen worden.

Meertalige didactieken

Rekening houden met alle thuistalen van leerlingen kan op verschillende manieren. De keuze hangt ook af van het doel dat je wil bereiken als leraar. Het werkt eigenlijk als een soort continuüm: als je laagdrempelig aandacht wilt besteden aan meertaligheid, kun je beginnen met de verschillende talen van je leerlingen te erkennen (en gebruik ervan niet verbieden). Als je echt aan de slag wilt met meertaligheid, kun je meerdere talen actief gebruiken in je les. Het andere uiterste van het continuüm.

Figuur 1: Continuüm meertaligheid in de klas

Een eerste stap is om expliciet duidelijk te maken dat alle talen welkom zijn in de klas. Vervolgens kun je op een laagdrempelige manier het taalbewustzijn van leerlingen stimuleren. Bijvoorbeeld door leerlingen een taalportret of talenpaspoort te laten inkleuren en daarna te bespreken welke talen een rol spelen in het leven van de leerling in kwestie. Of door gebruik te maken van *Linguistic Landscapes*: hierbij onderzoeken leerlingen welke talen een rol spelen in hun eigen omgeving en hoe mensen naar die talen kijken.

Met taalvergelijksactiviteiten (zie Figuur 2), zoals oefeningen waarbij woorden uit dezelfde taalfamilie met elkaar worden vergeleken, kunnen leerlingen voortbouwen op hun al aanwezige talenkennis. Leerlingen werken aan woordenschat maar ook aan taalleerstrategieën.

Engels	Fries	Duits	Drents	Nederlands	Taal X
sheep	skiep	Schaf	schaop	schaap	
cheese	tsiis	Käse	kees	kaas	
together	tegearre	Zusammen	saomen	samen	
way	wei	Weg	weg	weg	

Figuur 2 – Voorbeelden van cognaten (woorden met dezelfde etymologische oorsprong) voor taalvergelijking (Duarte & Günther-van der Meij, 2019, blz. 16)

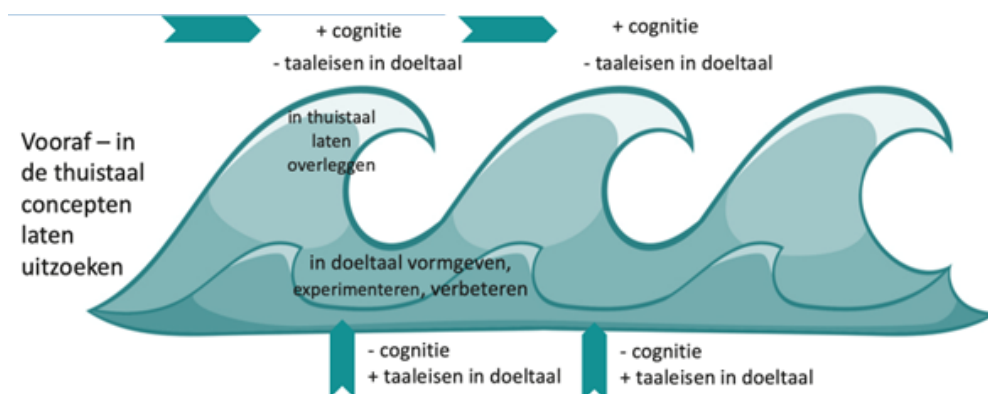
Als je meertaligheid wilt inzetten om leerprocessen te versterken, kun je bijvoorbeeld gebruikmaken van *taalgerichte vakdidactiek* (Hajer & Smit, 2022). Dat betekent dat taalontwikkeling niet alleen plaatsvindt in de taalles, maar dat je bij vakonderwijs expliciet werkt aan de schooltaal en de taal van dat vak (Hajer & Smit, 2022). Formuleer bijvoorbeeld ook bij zaakvakken taaldoelen en zorg voor veel interactie in de les. En zet scaffolding in, waarbij je taalsteun biedt die een leerling steeds zelfstandiger een (talige) taak laat uitvoeren. Biedt hierbij vooraf relevante woorden en formuleringen aan (met illustraties en mogelijk vertalingen naar moedertalen van leerlingen) (zie Hajer & Smit, 2022 voor meer concrete voorbeelden). Aandacht voor taalsteun bij alle vakken is overigens voor alle leerlingen zinvol, blijkt uit onderzoek naar taalgerichte vakdidactiek (Hajer & Meestringa 2020).

Wat een leraar altijd kan inzetten, is *pedagogical translanguaging*. Daarbij maak je systematisch gebruik van alle in de klas aanwezige talen gekoppeld aan concrete pedagogische doelstellingen. *Translanguaging* kan een manier zijn om leerprocessen te ondersteunen door leerlingen toe te staan meerdere talen te gebruiken in verbale uitingen, bij schrijven en bij lezen (Chitera 2009, Losey, 2009; Canagarajah, 2011). Ook kunnen leraren zelf meerdere talen gebruiken, door bijvoorbeeld kernbegrippen in verschillende (thuis)talen op het bord te zetten tijdens een Nederlandstalige instructie. Door de talen op deze manier in te zetten, wordt het leerproces versterkt.

Een leraar kan translanguaging ook bewust inzetten voor pedagogische redenen: door de talen van de leerlingen te erkennen en zichtbaar te maken, voelen zij zich welkom in de klas. Translanguaging kan ook spontaan ontstaan in de klas, als leerlingen uit zichzelf hun thuishalen gebruiken, zonder dat deze talen onderdeel van een opdracht of vraag waren. Meer voorbeelden van translanguaging zijn onder andere te vinden in de Multi-STEM toolbox, Ticheloven (2019) en Vanherf (2022).

Leraren moeten echter goed weten wanneer ze al dan niet gebruikmaken van translanguagingstrategieën. Het golvenmodel van Duarte (gebaseerd op onderzoek van Condie et al., 2008) in Figuur 3 biedt een algemeen kader voor leraren om te kijken wat het beste bij hen past in welke lessituatie. Het model is gekoppeld aan drie hoofdfases in het onderwijs:

1. *Activeren van voorkennis voordat je een nieuw onderwerp introduceert* door de leerlingen in hun thuistaal kennis te laten verzamelen. Dat kan door online op zoek te gaan, door interviews met hun gezinsleden of leden van hun gemeenschappen, of door in de les leerlingen met dezelfde thuistaal even met elkaar te laten brainstormen. Zo wordt de thuistaal ingezet en erkend als een steun voor het leren van nieuwe inhoud en als leerinstrument, waarmee er een brug tussen de thuis- en de schoolomgeving gebouwd wordt.
2. *Hoge golf van veeleisende cognitie* – als je nieuw onderwerp introduceert dat veel eisen stelt aan de bijbehorende taal en aan de kennis van de concepten kun je translanguaging inzetten. Zo verminder je de taaleisen in de doeltaal en kunnen leerlingen zich eerst bezighouden met het begrijpen van de stof. Je kunt bijvoorbeeld concepten of passages uit een tekst/opdracht in de thuistalen weergeven. Of leerlingen kunnen het onderwerp zelf verkennen met behulp van ChatGPT in de thuistaal en het Nederlands.
3. *Lage golf van cognitie en een hoge golf van doeltaal* – als leerlingen de nieuwe inhoud hebben begrepen of redelijk verwerkt, kun je de cognitieve eisen verlagen (b.v. door stof te herhalen of door te oefenen) en de eisen voor de doeltaal verhogen. Daarbij moeten leerlingen input in het Nederlands begrijpen en output in het Nederlands kunnen produceren. Er is aandacht voor de schooltaal en voor de specifieke vaktaal die bij het onderwerp hoort. De kernbegrippen kunnen in alle thuistalen en/of andere schooltalen nog even aan de orde komen. Hoofdoel in deze fase is consolidatie van kennis en een adequate productie in de doeltaal.

Figuur 3 - Golvenmodel voor het systematisch inzetten van translanguaging in de klas.

Positieve effecten van het benutten van meertaligheid

Meertaligheid kunnen leraren inzetten in de les om te zorgen voor betere onderwijskansen. Wanneer zij rekening houden met de taalsituatie van de leerling, kijken ze namelijk meer naar vakinhoud dan naar de taal en beoordelen ze de leerlingen meer op hun kunnen (De Backer et al., 2019). Dat gegeven is belangrijk om mee te nemen bij de advisering voor het vervolgonderwijs. Op dit moment krijgen anderstalige leerlingen vaak een lager schooladvies dan hun eentalige klasgenoten, onder andere vanwege een mogelijk lagere taalvaardigheid in het Nederlands

Uit een reviewstudie blijkt dat translanguaging inzetten een positieve invloed heeft op de ontwikkeling van een meertalige woordenschat (Bosma & Blom, 2023). Daarnaast draagt de verschillende talen van leerlingen herkennen en benutten bij aan verhoogd taalbewustzijn (Van den Broek et al. 2019; Dewaele & Wei, 2012).

Het is nog niet bewezen dat meertaligheid inzetten in de les altijd leidt tot betere leerprestaties, maar er zijn nergens negatieve effecten op (Nederlandse) taalvaardigheid en leerprestaties gevonden. Op sociaal-emotioneel gebied zijn er steeds meer voorbeelden te vinden van positieve effecten. Veerman et al. (2025) beschrijven bijvoorbeeld op basis van 34 internationale studies verschillende positieve cognitieve en sociaal-affectieve positieve uitkomsten van de implementatie van een meertalige didactiek:

Cognitief (34 studies)	Sociaal-affectief (23 studies)
Toegang tot vakinhoud (9 studies)	Zelfvertrouwen, zelfeffectiviteit, empowerment, agency (11 studies)
Taalverwerving (8 studies)	Identiteitsbevestiging (9 studies)
Ontwikkeling van geletterdheid (8)	Motivatie, betrokkenheid, deelname (6 studies)
Taalbewustzijn (8 studies)	Inclusie, mate van open-minded zijn, positieve attitudes tegenover diversiteit (2 studies)
Kritisch denken/creativiteit (7)	Emotioneel welzijn
Scores op gestandaardiseerde toetsen (3 studies)	Gevoel van verbondenheid (2 studies)

Figuur 4 – Positieve uitkomsten van de implementatie van een meertalige didactiek (Veerman et al., 2025)

Eentalige leerlingen

Ook voor de eentalige leerlingen kan een meertalige didactiek positieve effecten hebben: alle talen van leerlingen toelaten en benutten zorgt voor meer welzijn en voor een betere participatie van leerlingen (Van der Wildt, 2016; Sierens et al., forthcoming; Sierens & van Avermaet, 2015). Erkenning en gebruik van verschillende talen zorgt ervoor dat leerlingen zich minder buitengesloten voelen (Hélot & Young 2006). Eentalige leerlingen worden zich bewust van de aanwezige talige diversiteit en staan meer open voor andere talen en culturen (Hesson et al., 2014).

Als een school meertaligheid stimuleert, ontstaan er meer vriendschappen tussen leerlingen met verschillende moedertalen.

Alleen maar voordelen?

Natuurlijk kan het voor een leraar uitdagend zijn om rekening te houden met veel talen en verschillende taalvaardigheden. Wanneer je hiermee begint, kost dit tijd en voel je je misschien nog niet vaardig genoeg. Wanneer er NT2-leerlingen zijn wier Nederlandse taalvaardigheid nog niet zo ver ontwikkeld is, kan het lastig zijn om hen altijd goed mee te krijgen in de les. Ook kan het moeilijk zijn om het niveau van deze leerlingen in niet-taalvakken in te schatten, omdat de toetsing hiervoor vaak Nederlandstalig is. Ten slotte is het als individuele leraar ook moeilijk om didactische keuzes te maken wanneer zijn of haar team geen duidelijke visie heeft op diversiteit en meertaligheid.

Voorbeelden van meertalig onderwijs per sector

Hieronder volgen concrete handvatten om met meertaligheid om te gaan. Deze zijn georganiseerd per onderwijssector, maar uiteraard is een gedeelte van de handvatten voor het primair onderwijs ook bruikbaar voor het voortgezet onderwijs en vice versa.

Wat voor alle sectoren van belang is, is een open houding ten aanzien van alle talen van leerlingen, die wordt gedeeld door de hele school. Het is belangrijk om meertaligheid regelmatig te bespreken in het team. Ook kan er worden toegewerkt naar een gedeelde visie. Meer materiaal en voorbeelden om je als team verder te ontwikkelen zijn te vinden in de rubriek handvatten.

Meertaligheid in het primair onderwijs

Meertaligheid integreren start bij een positieve houding ten aanzien van thuishalen, zodat de leerlingen het idee hebben dat hun taal er mag zijn. Vraag de leerlingen bijvoorbeeld elkaar te begroeten in hun thuishalen, of vraag ze een mooie zin in de thuistaal op te schrijven en uit te leggen (Agirdag & Hermans, 2011). Andere voorbeelden zijn taalportretten inzetten, gebruikmaken van woordmuren of -bomen, de meest gebruikte objecten in de klas labelen in verschillende talen, leesmateriaal in meerdere talen verzamelen en meertalige woordenboeken aanschaffen.

Voor jongere, ongeletterde kinderen kan hun taal niet op deze manier zichtbaar worden gemaakt, maar je kunt wel aan deze kinderen vragen om zelf verschillende objecten te benoemen in hun taal ("Hoe noem jij dit in taal X?"). De leerkracht hoeft hiervoor geen kennis te hebben van de taal, maar stelt zich in plaats daarvan op als lerende.

Als er veel verschillende talen in de klas aanwezig zijn, is er misschien geen ruimte om dagelijks expliciet aandacht aan alle talen te schenken. Je zou dan bijvoorbeeld gebruik kunnen maken van een "taal van de week".

Enkele andere aanbevelingen voor meertaligheid in het primair onderwijs zijn:

Creëer een taalrijke omgeving

Om de taalvaardigheid van kinderen te stimuleren, is een rijke taalomgeving nodig, waarin zij veel interactie hebben en waarin er veel wordt (voor)gelezen. Voorlezen hoeft niet alleen in het Nederlands, maar hier kunnen ook thuistalen bij betrokken worden.

Samenwerking met ouders

Door te zorgen voor een goede samenwerking met ouders, kunnen de thuistalen van leerlingen gemakkelijker de school in worden gebracht. Ouders en leraren proberen elkaar te ondersteunen om de ontwikkeling van de leerling te bevorderen (Singelsma & Duarte, 2022). Dat kan door activiteiten te ondernemen, zoals een bibliotheekbezoek, of door bijvoorbeeld in een ouder-kind-leerkrachtgesprek ouders te adviseren om hun thuistaal te spreken met hun kind.

Om de communicatie met ouders te bevorderen kan de school nieuwsbrieven vertalen in het Engels of gebruikmaken van ouderapp die vertaalopties geeft, zoals Kwieb (Veerman et al., 2023). Ook vertaalapps als Google Translate of een tolkentelefoon kunnen een gesprek met anderstalige ouders vergemakkelijken.

Maak gebruik van digitale tools

Om talen in te zetten in de klas die je als leraar zelf niet beheerst, is het gebruik van ICT-toepassingen een uitkomst. Een laagdrempelige oplossing is leerlingen iets in de eigen taal op Wikipedia op te laten zoeken, of gebruik te laten maken van Google Translate. Ook zijn er programma's waarbij je simultaan instructie kunt geven in talen naar keuze, zowel in geschreven als gesproken vorm (Agirdag & Hermans, 2011). Een voorbeeld hiervan is Binogi. Binogi een meertalig platform waarop vakinhoud in meerdere talen wordt aangeboden, zoals rekenen voor de bovenbouw van het basisonderwijs (Le Pichon et al., 2021). Met dit platform hebben de leerlingen meer autonomie over hun manier van leren. Tevens zorgt de inzet ervan voor een positievere attitude ten aanzien van rekenen/wiskunde.

Meertaligheid in het voortgezet onderwijs

In het voortgezet onderwijs is de situatie anders dan in het primair onderwijs, omdat docenten meestal maar een beperkt aantal uren per klas hebben. Ook worden vakdomeinspecifieke vaardigheden (bijvoorbeeld de taal van natuurkunde) en schooltaal steeds belangrijker, naast meerdere vreemde talen aanleren (vooral in de onderbouw).

Werk aan taalbewustzijn

Taalbewustzijn is een paraplueterm, die wordt gebruikt om alle activiteiten en benaderingen te beschrijven die over expliciete kennis over taal in de samenleving gaan. Ook gaat het over een bewuste beleving van en gevoeligheid bij taalgebruik en het leren van talen (Voogel, 2021). In het kader van taalonderwijs kun je vanuit de invalshoek van meertaligheid aan taalbewustzijn werken. Leerlingen kunnen onderzoek doen naar en reflecteren op onderwerpen die gerelateerd zijn aan taal, zowel bij Nederlands als bij andere (moderne

vreemde) talen. Zulke onderwerpen zijn bijvoorbeeld de status van verschillende talen, taalverandering en etymologie.

Ook (wereld)literatuur in het taalonderwijs is een manier om zowel aan taalbewustzijn als doeltaalontwikkeling te werken (Bloemert, 2019). Laat leerlingen onderzoek doen naar belangrijke boeken uit andere gebieden van de wereld of uit de gebieden waar hun thuistalen worden gesproken, en organiseer een wereldliteratuurmarkt met alle talen. Naast literatuur kan film een goed platform zijn om aan taalbewustzijn te werken, vooral ook in relatie tot cultuur. Als leerlingen bijvoorbeeld de Duitse film 'Gegen die Wand' (2004) van de Turkstalige regisseur Fatih Akin kijken, kunnen ze de doeltaal Duits oefenen, terwijl ze ook op migratie, verschillen tussen generaties, het belang van taal als identiteit voor migranten, etc., kunnen reflecteren

Combineer talen met elkaar

Biedt "meer ruimte voor de verschillende repertoires van leerlingen in een klas en (...) minder strikt gescheiden gebruik van verschillende talen, van *fixed* naar *flexible* meertalig onderwijs." Zo pleiten Oosterloo et al. (2018) in het kader van inzichten in de vakdidactiek Fries. Dat geldt dus voor doeltalen (bijvoorbeeld Nederlands voor NT2-leerders, moderne vreemde talen als Engels, Frans en Duits), maar ook voor de thuistalen van leerlingen. Laagdrempelig zijn kleine uitstapjes naar andere talen: "in het Engels is dit woord bijna hetzelfde, zie je dat?", als het bijvoorbeeld gaat om het uitbreiden van de woordenschat.

Ook bij schrijfvaardigheid is het van belang om voort te bouwen op kennis en vaardigheden uit andere talen. Zo sluit je aan op hoe lezen en schrijven in het dagelijks leven van meertalige jongeren vanzelf gaat; ze maken automatisch gebruik van hun volledige talige repertoire (Cenoz & Gorter, 2011). Als er bij het vak Nederlands een bepaalde tekstsoort is behandeld, kun je daar in dezelfde week bij Engels op doorgaan en verder mee oefenen. In het Handboek Vreemdetalendidactiek staat meer uitleg over het combineren van meerdere talen (Dönszelmann et al., 2020).

Tijdens (schoolbrede) projecten kan ook worden gedacht aan samenwerking tussen docenten van verschillende talensecties: waarom niet bronnen uit verschillende talen gebruiken, of in verschillende talen een stukje tekst aanleveren?

Geef meertaligheid aandacht bij zaakvakken

Meertaligheid kan onderwerp van gesprek zijn bij een vak zoals burgerschap of maatschappijleer, bijvoorbeeld in lessen over rechten van minderheden, diversiteit en inclusie. Er kunnen taalbewustzijnsactiviteiten worden gedaan, die draaien om de positie van talen in de maatschappij. Of je kunt het gesprek aangaan over vooroordelen over dialecten, of over taal en identiteit. Door dit soort onderwerpen bespreekbaar te maken in de les, ontwikkelen leerlingen een (kritisch) taalbewustzijn.

Maak gebruik van digitale tools

Net als in het primair onderwijs, kan in het voortgezet onderwijs kunnen digitale tools helpen om talen te benutten die je als leraar niet zelf beheerst. Leerlingen kunnen online in hun eigen taal naar informatie zoeken of bijvoorbeeld extra uitleg vragen aan ChatGPT.

Meertaligheid in het speciaal onderwijs

Het onderzoek naar meertaligheid in het speciaal onderwijs is beperkter van omvang dan het onderzoek naar meertaligheid in het reguliere onderwijs. Dat komt doordat meertalige leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften vaak een complexere en gevarieerdere set van uitdagingen met zich meebrengen, waardoor het moeilijker is om conclusies te trekken. Een gevolg daarvan kan zijn dat een taalontwikkelingsstoornis (TOS) bij een meertalig kind niet wordt herkend (onderdiagnose), of dat een taalachterstand onterecht aan een TOS wordt toegeschreven (overdiagnose) (Boerma & Blom, 2017).

Niet anders dan regulier onderwijs

Voor het speciaal onderwijs gelden grotendeels dezelfde adviezen als voor het regulier onderwijs: zorg voor een open houding, bied een rijke taalomgeving aan, betrek ouders, maak gebruik van digitale tools, scheid talen niet en gebruik meerdere talen bij zaakvakken.

Let op interferentie

Interferentie uit de thuistaal treedt op als de thuistaal en de tweede taal andere klanken hebben en verschillen in regels voor woord- en zinsbouw (Hammer et al., 2014). Soms overlapt dan het taalgebruik van een NT2-leerling met het taalgebruik van een kind met een TOS. Beide groepen kunnen bijvoorbeeld moeite hebben met werkwoordelijke vervoegingen (De Jong & Van der Leij, 1999). Hulpmiddelen om zicht te krijgen op hoe verschillende moedertalen kunnen interfereren met het Nederlands, zijn te vinden op onder andere de app Moedertaal in NT2 en de website Meertaligheid en Taalstoornissen. Het is zeker aan te bevelen om gebruik te maken van kennis van ouders (bijvoorbeeld door een intake over de thuistaal). Bij nieuwkomers moet er rekening gehouden worden met extra factoren, die zowel de moedertaal- als NT2-ontwikkeling kunnen belemmeren (bijvoorbeeld trauma).

Verwijzing is niet altijd nodig

Net zoals bij eentalige kinderen het geval is, heeft vijf tot zeven procent van de meertalige kinderen een taalontwikkelingsstoornis (TOS). Veel meertalige leerlingen worden echter naar het speciaal onderwijs of naar een vorm van vroegbehandeling verwezen, omdat het bij meertalige leerlingen vaak moeilijker is om te onderscheiden of er sprake is van een normale NT2-verwerving, een wat trage verwerving van NT2, of van een TOS (Mostaert et al., 2015). Echter, ondanks overlap tussen het taalgedrag van een NT2-kind en het taalgedrag van een kind met TOS (Paradis et al., 2011), zijn er ook verschillen: bij NT2-leerlingen vindt er bijvoorbeeld in korte tijd een ontwikkeling plaats naar langere en complexere zinnen, die nog wel vol grammaticale fouten kunnen zitten.

Bron: <https://www.onderwijskennis.nl/kennisbank/meertaligheid-in-het-onderwijs>